

Josef Bouček

Smrt v zahradě Girardinů

STÁTNÍ DIVADLO V OSTRAVĚ

JOSEF BOUČEK

SMRT V ZAHRADĚ GIRARDINŮ

Spor o dědictví občana J. J.

Hra o dvou dílech

Režie: Lída Engelová j. h.

Scéna a kostýmy: Ludmila Pavlousková j. h.

Hudba: Zdeněk Šíkola j. h.

Choreografie: Ivan Hurych

Dramaturg a asistent režie: Ladislav Slíva

De Girardin, markýz	Jan Miller
De Girardinová, markýza	Eva Kaplerová
Stanislav, jejich syn	Karel Vlček
Fontain, revoluční komisař	Jiří Čapka
Maillart, starosta	zasl. um. Karel Vochoč
Auborn, soudce	Stanislav Malý
Tereza Levasseurová	zasl. um. Milena Asmanová
Simona, služka	Irena Rozsypalová
André, její muž	Václav Antoš
Michel	Jiří Bábek j. h.*
John Bally	Jan Filip
Rousseau J. J.	František Šec

* posluchač ostravské konzervatoře

Spoluúčinkuje externí činoherní sbor

Představení řídí: Miroslav Bílek

Text sleduje: Věra Kohoutová

PREMIÉRA 7. ÚNORA 1987 V DIVADLE ZDENĚKA NEJEDLÉHO

JOSEF BOUČEK

narozen 2. 10. 1932 v Praze, je absolventem scénaristiky na pražské FAMU. Pracoval jako dramaturg v pražské televizi, nyní je zaměstnán v téže funkci v barrandovském filmovém studiu.

Je autorem scénářů řady televizních inscenací, ať už na náměty cizí nebo vlastní. Z těch prvních připomeňme Janu Eyrovou nebo První lásku (podle Turgeněva), z těch druhých třeba Smuteční hudbu za padlé hrdiny nebo hru Sobota odpoledne, konec léta.

Dramaturgie Západočeského divadla v Chebu ho v r. 1969 vyprovokovala i k psaní pro divadlo, kterému se od té doby věnuje neméně intenzívně než psaní pro televizi či pro film. Jeho divadelní prvotina měla název Vstaň, mistře! Její přepracovanou podobu pak pod názvem Noc pastýřů uvedlo Národní divadlo a touž hrou byl dramatik J. Bouček také poprvé představen i ostravským divákům. Z jeho dalších her byly dosud na českých jevištích provedeny Setníkův štít, Popel a hvězdy, Toulavý kůň, Sonáta padajícího listí, Komedianti, Uražení a ponížení (dramatizace románu F. M. Dostojevského), V šatně (monodrama), Město, ve kterém prší a Svlékání kůže.

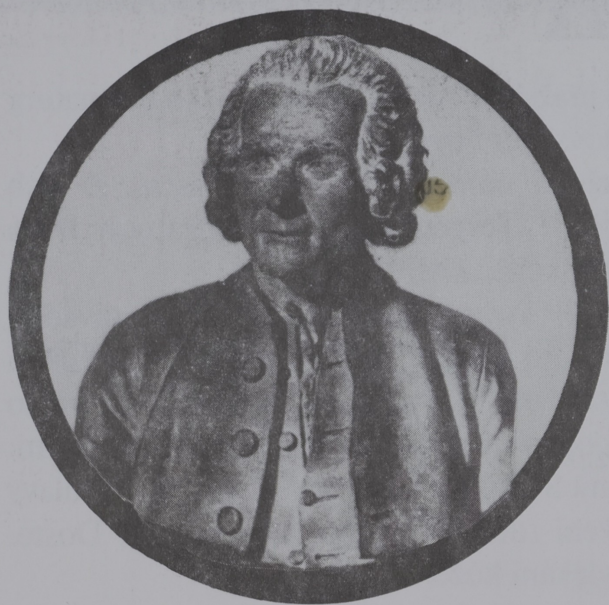
-dram-

SLOVO REŽISÉRKY

Práce na původní české dramatické novince je vždycky dobrodružství. Napřed pro autora, pak především pro ty, kdo ji inscenují první. Boučkova Smrt v zahradě Girardinů měla před Ostravou premiéru v Jihlavě a v Plzni. Péči a pozornost hře jistě věnovaly oba inscenační týmy, nicméně proto, že jsem v době zkoušek režírovala v Plzni jinou hru, mohu dosvědčit nevídaný zájem, invenci a každodenní zápas všech plzeňských herců, režiséra, dramaturga — zápas o co nejpřesnější slovní a posléze jevištní vyjádření autorova záměru. Josef Bouček se jistě neurazí, když za výslednou textovou podobu hry poděkujeme nejen jemu, ale i plzeňským divadelníkům, protože právě z jejich dotažené verze jsme v naší inscenaci vycházeli.

Lída Engelová

J. J. Rousseau

KDO BYL JEAN JACQUES ROUSSEAU

SYN REPUBLIKY

Narodil se 28. 6. 1712 v Ženevě, která v té době byla samostatnou městskou republikou, ovládanou hospodářsky a politicky bohatým měšťanstvem a morálně kalvínskou prudérií. Tou však jistě netrpěl Rousseauův otec, bohémsky založený hodinář a taneční mistr, který ostatně musel Ženevu v r. 1722 pro rvačku nuceně opustit. (Rousseauova matka zemřela při porodu J. J.) Vychováván dále strýcem, opustil J. J. Ženevu v r. 1728, protože mu při návratu z výletu za město zlomyslní strážníci zavřeli před nosem městské hradby. Až do smrti už do svého rodného města nevstročil. Chtěl se tam sice vrátit v r. 1762, když na něho francouzský soudní parlament vydal zatykač, ale souběžně proti němu se zatykačem vyrukoval i ženevský senát, takže se uchýlil do jiných částí Švýcarska, vzdal se ženevského občanství a přijal občanství bernské městské republiky. I tam se však setkal s málo vlídným přijetím. Venkovský lid, ponoukaný pastory, několikrát zaútočil kamením na jeho dům i na jeho osobu, až byl posléze i z bernského území v r. 1770 vypovězen...

Ženevské (a švýcarské) republikánské zřízení však zanechalo trvalé stopy na jeho názorech a přes nepřítel svých spoluobčanů věnoval např. Ženevě jedno ze svých prvních slavných publikovaných děl, **Rozpravu o původu a základech nerovnosti mezi lidmi** (1755), a také svůj **Dopis d'Alembertovi o divadlech** (1758), v němž vyslovil přání, aby jeho krajané nepropadli škodlivému vlivu divadla jako lehkovážní Francouzi. Do Švýcarska umístil i děj svého románu **Julie aneb Nová Heloisa** (1761).

Přestože žil dlouhá léta trvale ve Francii a jeho dílo je spojováno s dějinami francouzského myšlení a kultury, francouzským občanem nikdy nebyl.

SAMOUK

Základy svého vzdělání nabyt Rousseau v dětství. Jeho otec měl bohatou knihovnu a často synovi do noci četl různé dobové romány, ale i např. spisy Plutarchovy. Soustavného školního vzdělání se však J. J. nikdy nedostalo. Všechno, co znal, znal jen z vlastní četby.

MUŽ DESÍTKY, ALE VLASTNĚ JEN JEDNOHO POVOLÁNÍ

Strýc mu obstaral místo písaře, dal ho i učit rytcem, ale J. J. vždy vadila únavná jednotvárnost, proto u ničeho z toho nesetřval. Byl pak lokajem ve šlechtických domech, ale lokajem málo horlivým a dosti nedůtklivým, a tak neuspěl ani tam. Studoval na kněze, ale měl slabou paměť, takže i toho musel nechat, stejně jako studia hudby. Přesto se krátce jako učitel hudby živil. Byl zeměměřičem, sekretářem podvodného řeckého mnicha, tajemníkem francouzského vyslance v Benátkách, ale to všechno jen velmi krátce. Protože jeho spisovatelství mu začalo vynášet prostředky k obživě až v pokročilém věku, a to ještě prostředky dosti nejisté, živil se takřka po celý život jako opisovač not. To bylo jeho jediné trvalé zaměstnání.

MILENEC A „OTEC“

Do jeho soukromí výrazně pronikly jen dvě ženy. První byla savojská drobná šlechtična paní de Warens, která mu nejdříve nahrazovala matku (snažila se mu dát vzdělání a převést ho na katolickou víru — z té ovšem J. J. později, alespoň oficiálně, opět zběhl k protestantismu), ale v r. 1732 ho učinila tato o 14 let starší dáma svým milencem. Tento vztah trval osm let, než se J. J. své paní definitivně omrzel.

V roce 1744 poznal J. J. v Paříži negramotnou hospodskou služku Terezu Levasseurovou, o 10 let mladší než byl sám. Ujal se jí nejdříve ze soucitu nad tím, jak zle s ní v hospodě zacházeli, ale žil s ní pak až do konce svých dnů. Po 25 letech ji dokonce prohlásil za svou ženu, ale nikoli úředně — jen v hospodě ve společnosti několika důstojníků.

S Terezou Levasseurovou měl pět dětí, ale všechny umístil do nalezince — jednak pro nedostatek hmotných prostředků, jednak proto — jak uvádí ve svém **Vyznání** — aby je uchránil před pokryteckou výchovou, kterou by jim vzhledem ke svým společenským stykům byl nucen dát. Neměl tedy žádné praktické zkušenosti z výchovy, ale přesto dokázal napsat spis, jenž poskytl četné impulsy a náměty využívané i v dnešní moderní pedagogice — **Emil aneb O výchově** (1762).

ČLOVĚK BIOLOGICKÝ A SPOLEČENSKÝ

Od dětství byl útlý a nervově labilní. Od mládí trpěl vleklým zánětem močového ústrojí a ještě jako zdaleka ne starý člověk prostatickými změnami. Odmítl přijít i k převzetí renty od krále Ludvíka XV., z obavy ze skandálu, kdyby si během audience musel odskočit. Ve zralém věku chodil s rourkami a aby je zastřel, odvrhl běžné oblečení a nosil arménský kroj s dlouhou sukní. Po celý život byl velmi úzkostlivý na své zdraví. Tato úzkostlivost často hraničila až s hypochondrií. Ve stáří, v důsledku pronásledování trpěl i chorobnou podezřívavostí vůči lidem.

Jako známá osobnost se musel pohybovat ve šlechtických kruzích, ale byl člověkem společensky velmi neobratným a mrzoutským, takže si tam vysloužil více nepřátel než přátel, a i ti byli jeho přáteli (nebo spíš jen příznivci) pouze určitou dobu.

ENCYKLOPEDISTA

Jeho zájmy byly skutečně mnohostranné. Ve veřejnou známost vstoupil nikoli jako spisovatel či filozof, ale jako hudební skladatel, zpívaným baletem **Galantní Múzy** a hudbou k jednoaktové opeře **Ramířiny slavnosti** (1745 — na Voltairův text). Jeho jednoaktová opera **Vesnický prorok** (1752) byla dávána v pařížské Opeře i u královského dvora ve Fontainebleau. Do Encyklopedie přispěl statí o hudbě a o politické ekonomii. Radu let zpracovával **Hudební slovník** (1767).

Jeho láska k přírodě ho vedla v pozdním věku k odbornému zájmu o botaniku.

FILOZOF

Po svém příchodu do Paříže se sice přátelil s encyklopedisty — s Diderotem, Grimmem, d'Holbachem (jen Voltaire k němu vždy zachovával odměřený odstup), brzy se však s nimi názorově i lidsky rozešel.

Již první jeho spis, **Rozprava o vědách a umění** (1750), svým hlásáním návratu k přírodě a k prostému, střídmu, přirozenému životu byl v protikladu s tendencí ostatních osvícenských filozofů spatřovat cestu pokroku společnosti v rozvoji pozitivních věd a techniky.

Roztržka se prohloubila po vydání jeho **Rozpravy o původu a základech nerovnosti mezi lidmi**, v níž J. J. dovozoval, že společenské zlo vzniklo až s majetkovým vlastnictvím, které je kořenem majetkové nerovnosti, vykořisťování práce zahaleči, válek a despotismu.

Otevřené nepřátelství s voltairiánci pak zavládlo poté, co J. J. tyto své myšlenky systematizoval ve svém nejvýznamnějším díle vůbec — **O společenské smlouvě** (1762). Tam vyslovil své ideály demokracie, svobody a občanské rovnosti mezi všemi lidmi. Encyklopedisté však byli z hlediska společenského uspořádání zastánci osvícené monarchie. Ideje svobody a rovnosti jim byly cizí. Sami se také vydatně snažili o své vlastní společenské povznesení mezi šlechtou. A tak došlo mezi nimi a Rousseauem k nesmiřitelnému konfliktu, stejně jako mezi Rousseauem a celou šlechtickou společností.

Své náboženské představy vyslovil J. J. v kapitole **Vyznání savojského vikáře**, umístěné ve spise Emil. Postavil se do opozice proti katolictví i protestanství, proti jakékoli náboženské věrouce a modlářství. Svým vyznáním byl deista (bůh je rozptýlen v přírodě kolem nás). Nešel tedy tak daleko jako encyklopedisté, kteří byli ateisty, přesto však vzbudil v církevních kruzích nelibost a na jejich popud byl spis Emil veřejně spálen.

Tereza Levasseurová

ZÁVĚR ŽIVOTA

Poslední měsíce trávil J. J. na pozvání markýze de Girardin na jeho zámku Ermenonville nedaleko Paříže. Tam také 2. 7. 1778 zemřel. 10. 8. 1912 uveřejnil dr. Julien Raspail v pařížské Grande Revue podle stop na Rousseauově posmrtné masce, již vytvořil sochař Houdon, domněnku o pravděpodobnosti Rousseauovy násilné smrti.

To inspirovalo v r. 1952 německého spisovatele L. Feuchtwangera k jeho románu o Rousseauovi „Blázňova moudrost“ a posléze i našeho dramatika J. Boučka k zápletky jeho hry, kterou uvádíme.

DUCHOVNÍ DĚDICTVÍ J. J.

Myšlenkový odkaz díla J. J. byl přejímán různě. Šlechtičnám (včetně paní de Girardin) byla jistě sympatická citová hloubka Nové Heloisy, preromantického románu o tragickém dilematu mezi láskou a povinností k rodině. Mnoho lidí — i z vysokých dvorských kruhů — upoutávaly myšlenky návratu k přírodě, vyložené zvláště v Emilovi. Proto byli ochotni tolerovat — jako bláznivé výstřelky — i jeho názory společenské a politické, přičemž se mezi názorově liberální šlechtou (k níž patřil i markyz Girardin a jeho syn Stanislav) projevovala i jistá sympatie k Rousseauovým idejím, které nahrávaly jejich nesouhlasu s panujícím absolutismem Ludvíka XV. i XVI.

Ale teprve Velká francouzská revoluce (a veškeré sociální revoluce další) jsou pravými dědici jeho odkazu, dědici, kteří se pokusili uvést jeho ideály svobody, rovnosti a bratrství do společenské praxe.

O REVOLUCI, KTERÁ ZŮSTALA SAMA

V 25miliónové Francii tvořilo kolem r. 1785 největší část obyvatelstvo rolnictvo (asi 20 mil.). Bylo sociálně diferencované: na bezzemky, nevolníky, drobné rolníky a malé i velké pachtýře půdy. Na celé této mase však lpěla největší tíha feudálních břemen — daní, poplatků a pracovních povinností. Celá sociálně a majetkově diferencovaná masa rolnictva se spojila v odporu proti šlechtě. Stejně tak (opět sociálně a majetkově diferencované) měšťanstvo (asi 4,5 mil.), které tvořili finančníci, velcí i malí podnikatelé, drobní řemeslníci, obchodníci, úředníci i městský lid. Všichni dohromady tvořili spolu s rolnictvem tzv. třetí stav. Ten však měl při hlasováních na provinčních shromážděních stavů pouze jeden hlas a byl šlechtou a duchovenstvem (které měly rovněž po jednom hlasu) zpravidla vždy přehlasován. Tato společenská nerovnost, která neodpovídala ani vzrůstajícímu se špičkám městské a venkovské buržoazie ani lidovým vrstvám, byla terčem jejich odporu a stavěla celý třetí stav do opozice proti vládnoucím stavům i proti královskému absolutismu, uplatňovanému od dob Ludvíka XIV. až po vládu Ludvíka XVI.

Sociálně rozvrstvené bylo i duchovenstvo (celkem asi 120 tis. osob). Jeho největší část tvořili drobní faráři a vikáři, kteří žili jen z kongruy (část výnosu z farností, kterou jim přidělovali tzv. titulární faráři a která jim stačila sotva k obživě). I v jejich řadách se tedy projevovala nespokojenost s daným stavem věcí. Ale i špičky kléru, které žily v přepychu, byly dotčeny občasnými zásahy královské moci do jejich práv.

Ale i šlechta byla sociálně rozvrstvena. Její největší část tvořila drobná provinční šlechta, která byla závislá jen na dávkách od rolnictva a byla v pohrdání u ostatních šlechticů.

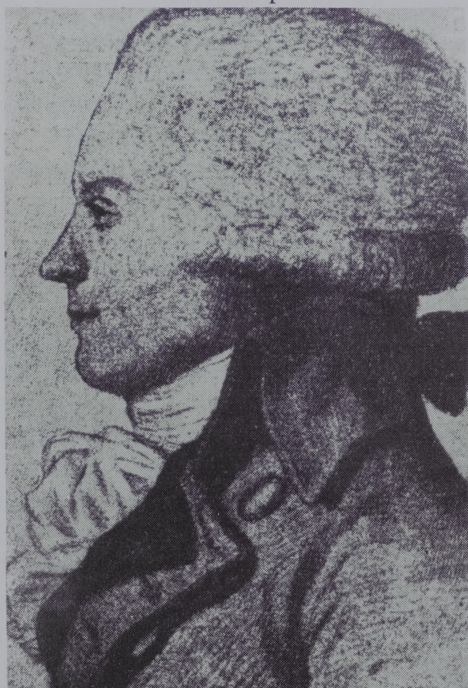
Zvláštní vrstvu tvořila tzv. úřednická šlechta. Byli to členové generálního i provinčních soudních parlamentů. Ti mohli své úřady prodávat nebo je odkazovat jako dědictví a měli vůči královskému absolutismu alespoň jakous takous, byť jen iluzorní omezující pravomoc. Všechny královské zákony totiž podléhaly jejich registraci. (Soudní parlament mohl tuto registraci odmítnout, ale král měl možnost svolat soudní parlament, prohlásit jeho zasedání za slavnostní za přítomnosti krále a v tomto případě byl parlament povinen královi vůli zaregistrovat.)

Aristokratickou špičku tvořila dvorská šlechta (asi 4 000 osob), kterou tvořili největší vlastníci půdy a která žila nejen z feudálních poplatků svých poddaných, ale i z příjmů z královské pokladny, dvorských úřadů a vojenských hodností.

Výhody ze zemědělství tvořily podstatnou část státních příjmů. Francii v té době však několik let za sebou postihla neúroda. Chudoba na venkově a drahota ve městech neumožňovaly dále zvyšovat daně a královská pokladna byla vyčerpána rozmařilostí dvora i americkou válkou za nezávislost, do níž Francie vstoupila, aby oslabilu Anglii.

Král se pokusil provést daňovou reformu a zdanit i majetek vysoké šlechty a duchovenstva. Tím proti sobě popudil i tyto vrstvy, stejně jako úřednickou šlechtu, neboť se pokusil vetovat její odmítnutí registrace této reformy v soudních parlamentech.

M. Robespierre

Když byl donucen svolat na květen 1789 k řešení situace generální shromáždění stavů, které nebylo svoláno od r. 1614, měl už proti sobě vlastně celý národ. Ten také — pod vedením buržoazie, ale za podpory i nižšího duchovenstva a liberální šlechty — smetl královský absolutismus. Generální shromáždění stavů se 7. července 1789 prohlásilo za Ústavodárné shromáždění a donutilo Ludvíka XVI. k uznání principů konstituční vlády.

Král se pokusil zvrátit výsledky 7. července zásahem vojska. Pařížská buržoazie však obsadila radnici, ustavila měšťanskou gardu a mobilizovala i pařížský lid, který tak poprvé vstoupil do průběhu událostí. 14. července dobyla městská garda a lid Bastilu. Buržoazní revoluce zvítězila. Během jednoho měsíce poté převzali její příslušníci i správu všech provinčních měst. Celé hnutí bylo provázeno i protifeudálními vzpourami rolníků, v jejichž důsledku pak Národní shromáždění (za nějž se prohlásili zástupci třetího stavu a jejich stoupenci z řad nižšího kléru a liberální šlechty, zastoupení na generálním shromáždění stavů) v noci ze 4. na 5. srpen 1789 odhlasovalo zrušení roboty, daňových výsad a osobních služeb. Tím byly i právně zlikvidovány základy feudalismu ve Francii.

Od revoluce pochopitelně za této situace odpadla značná část šlechty, zejména dvorské a úřednické. Začala první vlna šlechtické emigrace. Definitivním úmrtním listem starého režimu byla Deklarace lidských a občanských práv, přijatá Národním shromážděním 26. srpna 1789.

Král však Deklaraci i ostatní srpnové dekrety odmítl podepsat. Ústavodárné shromáždění se rozštěpilo na stranu monarchistů a na stranu vlasteneckou. Monarchisté se snažili prosadit zřízení příštího parlamentu podle anglického vzoru (dolní a horní sněmovna) a dát králi právo veta k zákonům, jež příští parlament přijme. Vlastenecká strana znovu zmobilizovala občanskou gardu a pařížský lid, 20 tis. gardistů a 7 tis. pařížských žen táhlo pod vedením markýze La Fayettea do Versailles. Pod tímto nátlakem Ludvík XVI. přislíbil podepsat srpnové dekrety a byl nucen k tomu, aby se přestěhoval do pařížských Tuilerii.

Poražení monarchisté utvořili v září 1789 druhou vlnu šlechtické emigrace.

La Fayette, liberální velmož, přítel Washingtonův a aktivní účastník bojů za americkou nezávislost si svým zásahem vysloužil velkou popularitu, z níž těžil po celý rok 1790. Ani on však nechtěl jít přes rámeček konstituční monarchie. Po zářijové krizi došlo uvnitř Ústavodárného shromáždění k další politické diferenciaci. Vedoucí úlohu v něm měli lafayetovci, kteří se ovšem pokoušeli uzavřít nové spojení se zbytky šlechtické aristokracie a tím se politicky posunuli ze středu doprava. Jejich místo v politickém středu zaujal tzv. triumvirát, skupina kolem A. Barnava, A. du Porta a A. de Lametha, která sdružovala především zástupce drobné šlechty, velké buržoazie a provinční úřednické šlechty. Levici tvořili zástupci střední a drobné buržoazie (mj. i Robespierre). Ti spolu se zástupci skupiny triumvirátu utvořili mimoparlamentní klub jakobínů. Na krajní levici pak byli členové klubu cordelierů, kteří se oficiálně nazvali Společností přátel lidských práv (patřili k nim mj. i Danton a Marat).

La Fayetteova politika „velkého kompromisu“ však ztroskotala, zejména pro odpor zbytků šlechtické aristokracie k spojení s velkoburžoazií a La Fayette sám ztratil popularitu, když dal v srpnu 1790 krvavě potlačit vzpuru vojáků proti šlechtickým důstojníkům v Nancy.

Tím ovšem neskončily snahy o navázání spojení velkoburžoazie s králem a o řešení příštího státoprávního uspořádání v rámci konstituční monarchie. Po pádu La Fayettea se do jejich čela postavil triumvirát, za účinného přispění H. G. Mirabeaua. I jejich snaha o kompromis však v průběhu r. 1791 definitivně ztroskotala.

Ludvík XVI. se 20. června 1791 pokusil s celou rodinou o útěk do zahraničí, kde chtěl vyburcovat evropské monarchy k intervenci proti revoluci. Byl však zadržen ve Varennes a donucen k návratu do Paříže.

Cordeliéři žádali vyhlášení republiky, shromáždili se na Martově poli, ale triumvirát dal do nich střílet. Tím se triumvirát definitivně zkompromitoval a i on od revoluce odpadl. Levice pak v Ústavodárném shromáždění prosadila Ústavu, kterou král podepsal a na niž byl donucen 14. září 1791 přísahat věrnost národu.

Tím bylo republikánské hnutí dočasně umlčeno. V průběhu voleb do nového, Zákonodárného shromáždění došlo na levici k prvnímu štěpení. Z klubu jakobínů se odtrhl nově vzniklý klub feuillantů, představitelů velké buržoazie a liberální šlechty, který nadále usiloval o zachování monarchie. Ten také získal v novém parlamentu 264 křesel, zatímco původní jakobíni (nyní revolučnější) pouze 136. (Značná část nových poslanců nepatřila ani k jedné, ani ke druhé skupině. Bylo jich 345.)

Ludvík XVI. ve snaze dosáhnout zahraniční intervence, vyhlásil válku Leopoldovi II. Pro válku se bohužel vyslovilo i Zákonodárné shromáždění, které v ní vidělo možnost rozšíření revolučních myšlenek i do zahraničí. (M. Robespierre téměř jako jediný byl proti, vida, že armáda je dezorganizována, nemá dobré velení: většina šlechtických důstojníků emigrovala, noví neměli žádné zkušenosti ani přípravu.) Rozložená armáda šla od porážky k porážce. Ve vládnoucí vlastenecké euforii se část jakobínů — tzv. girondisté (většinou šlo o právníky z departementu Gironde, zastupující střední buržoazii) — přidala k feuillantům a odmítla — z obavy z revolučního vření na venkově — návrh robespierrovců na mobilizaci lidových mas. Robespierrovci, zvaní také montagnardi nebo Hora, protože v parlamentu zasedali na horních místech, proto vyprovokovali lidové povstání. Povolali do občanských gard i tzv. pasivní, tj. nemajetné občany. Gardy táhly na Tuilerie a když se jim králova švýcarská garda postavila na ozbrojený odpor, prosadily v Zákonodárném shromáždění sesazení krále, zrušení dosavadního parlamentu a svolání Národního konventu na základě všeobecného hlasovacího práva (až do té doby byly revoluční parlamenty voleny podle majetkového censu, takže nemajetní do nich neměli přístup). 10. srpen 1792, označovaný někdy za „druhou revoluci“, přivedl na francouzskou politickou scénu i lidové vrstvy.

Zmobilizovaný lid dosáhl 20. září 1792 zastavení postupu intervenčních vojsk u Valmy a téhož dne se sešel ke svému prvnímu zasedání i nově zvolený Konvent. Girondisté i montagnardi (kteří byli v menšině) se nejdříve sjednotili na zrušení monarchie, ale pak se definitivně rozdělili při procesu s Ludvíkem XVI., v němž se Gironda pokoušela různými odklady a průtahy zachránit králův život. Montagnardi za účinné pomoci pařížských sekcí (obvodů), v nichž měli hlavní slovo drobní řemeslníci a městský lid, prosadili své a 21. ledna 1793 byl Ludvík popraven. Gironda se snažila nalézt oporu na venkově a v armádě. Po zradě generála Dumourieze a novém proniknutí interventů do Francie prosadila Hora za podpory pařížských sekcí sansculottů první opatření tzv. veřejného blaha, tj. revolučního výjimečného stavu a pod tlakem lidu byla donucena zavést i opatření řízeného hospodářství (stanovení maximálních cen potravin). To postavilo girondisty, kteří zarputile hájili svobodu podnikání i za těchto krajně nepříznivých válečných podmínek, definitivně do kontrarevoluční opozice. Lid, vzbouřený pařížskými sekcemi, táhl na Konvent a vynutil si zatčení 29 girondistických poslanců. 31. květen až 2. červen 1793, kdy k těmto událostem došlo, je označován za „třetí revoluci“.

Po jejím dovršení se do čela revoluce dostaly dvě složky — Hora a pařížští sansculotti. Hora však musela čelit útokům zprava, zároveň však nebyla ochotna pustit k moci lid. Triumvirát vůdců Hory — Robespierre, Danton, Marat — byl výrazně oslaben zavražděním nejrevolučnějšího z nich, J. P. Marata 13. 7. 1793. Hora se bránila proti tlakům zprava i zleva zavedením revolučního teroru. Nejdříve byla popravena královna Marie Antoinetta, pak bývalí girondističní poslanci, na venkově docházelo k hromadným popravám účastníků girondistických i aristokratických vzpour. V listopadu 1793 bylo odhaleno korupční

spiknutí i v řadách jakobínů. Z účasti v něm byl podezřelý i Danton. I mezi jakobíny samotnými zavládla vzájemná nedůvěra. Pařížské sekce vedené členem klubu cordelierů J. R. Hébertem a reprezentující zájmy lidu vyvíjely na Horu stále soustředěnější tlak.

V té chvíli se revoluce zřekla lidu. Hébert a další tzv. zběsilí byli zatčeni a 24. března 1794 popraveni. 5. dubna 1794 byli popraveni montagnardi, zapletení do korupční aféry (včetně Dantona, jehož se Robespierre veřejně zřekl). 13. dubna byli státi další představitelé různorodé opozice. Montagnardská revoluce zůstala sama, zbavená své lidové základny, a místo revoluční pravdy v ní zavládl strach z pravdy. Osamělá revoluce byla příliš slabá, takže musela být zákonitě brzy poražena. 27. července 1794 nastoupila thermidorská reakce. Vůdci montagnardů v čele s Robespierrem skončili pod gilotinou a Francie vstoupila na cestu restaurace panství velkoburžoazie.

A právě doba „velkého teroru“, tedy doba vrcholu, ale i počátku pádu Velké francouzské revoluce, je časem děje Boučkovy hry.

-sl-

Komisař Konventu

BYL JSEM SCHOPEN ŘÍKAT LIDEM UŽITEČNÉ, ALE TRPKÉ PRAVDY DOST ENERGICKY A ODVÁŽNĚ. ROZHODNĚ JSEM SE NENARODIL, ABYCH NĚKOHO CHVÁLIL, NEŘKU-LI NĚKOMU LICHOTIL.

J. J. Rousseau

NAŠE ZÁSADA JE ŘÍKAT LIDEM PRAVDU. DOKONCE TEHDY, KDYŽ JE TO PRO NÁS NEVÝHODNÉ. PRAVDA NESMÍ BÝT ZÁVISLÁ NA TOM, KOMU POSLOUŽÍ. BUDEME NEPORAZITELNÍ . . . , JESTLI-ŽE NEBUDEME LHÁT Z TAKZVANÝCH TAKTICKÝCH POHNUTEK.

V. I. Lenin

Republikán

Vedoucí výroby a jevištního provozu: ing. Ivan Bílek. Vedoucí dekoračních dílen: ing. Otto Gruszka. Vedoucí jevištního provozu: Stanislav Janeček. Vedoucí výroby kostýmů: Eliška Zapletalová. Jevištní mistři: Miroslav Pinkowski, Zdeněk Václavek. Mistr osvětlení: Oldřich Malý. Mistr elektroakustiky: Bořivoj Wojnar. Mistr rekvizitárny: Eva Wiesnerová. Mistr vlásenkárny: Jindra Kučajová. Mistr garderoby: Zlata Nezhybová.

Veškerá práva k provozování tohoto díla zastupuje DILIA Praha.

Program vydalo Státní divadlo v Ostravě, nositel Řádu práce. Redakce programu: PhDr. Ladislav Slíva. Obálka a výtvarná úprava: Jiří Neuwirt. Fotoreprodukce: Vlasta Pavelková. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 21, Ostrava 1, Novinářská 7, R 700270. Cena programu: 3 Kčs. o 380000287.

